

*Слинько Дмитро Вікторович,
професор кафедри теорії та історії
держави і права факультету № 1
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор*

КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВИЙ ПРОЦЕС ЯК ФОРМА ЮРИДИЧНОГО ПРОЦЕСУ

В якості критерію класифікації юридичного процесу доцільно, на нашу думку, застосовувати правову форму державної діяльності. Це обумовлюється тим, що правова форма діяльності держави відображує найважливішу державно-правову закономірність – зв'язок держави і права [1, с. 25]. У зв'язку із цим виникає необхідність розгляду поняття та ознак правової державної діяльності як елементу складного механізму реалізації прав та свобод людини і громадянина.

Виокремлюючи форми діяльності держави, дослідники беруть за основу, як правило, специфічну діяльність окремих державних органів. Специфіка діяльності всіх державних органів визначається тим місцем, яке вони займають в апараті держави та їх правовим статусом.

З урахуванням значного обсягу, складного та різнобічного характеру, багатовекторної структури та поліелементного складу державної діяльності, можемо виокремити її невід'ємну ознаку – здійснення у встановленій законом процесуальній формі. Юридична форма державної діяльності є комплексною юридичною категорією. Такий висновок ми робимо на підставі наступних чинників: 1) за допомогою юридичної форми здійснюється регламентація тих суспільних явищ, що мають неправовий характер; 2) юридична форма виражає зміст матеріальних норм права, є способом їх існування; 3) юридична форма передбачає діяльність суб'єктів правовідносин з дотриманням встановлених законом правил та процедур. Юридична форма розглядається у процесі державної діяльності, оскільки вона не повинна розумітися поза юридичним процесом. Без нього вона не може існувати у якості категорії права.

З урахуванням того, що правова форма державної діяльності пов'язується зі специфічною діяльністю уповноважених органів державної влади щодо вчинення юридично значимих дій у відповідності зі встановленим законом порядком, доцільно провести наступну систематизацію правових форм

діяльності держави: 1) нормотворча; 2) правозастосовна; 3) правоохоронна; 4) інтерпретаційно-правова; 5) установча; 6) контрольно-наглядова.

У найзагальнішому значенні «контроль» - це спостереження, нагляд за будь-чим, що має на меті перевірку відповідності чи інших дій у галузі виробництва, державного управління або поведінки громадян. Під контролем прийнято також розуміти перевірку виконання прийнятих рішень чи обов'язків, покладених державою і суспільством на підприємства, установи, організації, посадових осіб і громадян, дотримання правових і соціальних норм, ліквідацію відхилень від заданих програм діяльності і нормативних вимог [2, с. 44].

В.М. Горшенюв та представники його школи визначають контрольний процес як правову форму діяльності державних органів, громадських організацій та посадових осіб щодо нагляду та перевірки відповідності виконання і реалізації підпорядкованими суб'єктами нормативно-правових приписів, а також щодо припинення порушень цих приписів організаційно-правовими засобами [3, с. 69].

Оскільки «контроль» і «нагляд» є пов'язаними між собою поняттями і досить часто науковці розглядають їх, не розділяючи [4, с. 155], вважаємо за доцільне розглядати контрольно-наглядову діяльність як відносно відокремлене самостійне правове явище. Відокремлюючись із загального процесу життєдіяльності людства, у зв'язку з потребами суспільного розвитку, контроль та нагляд, відповідно до розширення виробництва й ускладнення соціальних відносин, відіграють значну роль у його житті, активно впливають на всі процеси, які мають місце в системі управління суспільством [5, с. 185].

Слід відзначити, що з урахуванням сфери застосування, у контрольно-наглядовій діяльності можна виокремити внутрішній та зовнішній напрямки впливу. Внутрішній контроль та нагляд реалізуються в організаційних структурах державних органів для забезпечення якісного управління. Зовнішній, у свою чергу, спрямовується на середовище, яке по відношенню до суб'єкта управління знаходиться зовні, за межами організаційної структури. Оскільки здійснення зовнішньої контрольно-наглядової діяльності пов'язане з реалізацією суб'єктивних прав і обов'язків учасниками правовідносин, які не входять до системи державних органів та забезпечує розвиток відносин у певній сфері, виникає необхідність її процесуального регулювання. З метою запобігання зловживанням зі сторони контролюючих суб'єктів та захисту законних прав і свобод підконтрольних суб'єктів, здійснювана уповноваженими органами контрольно-наглядова діяльність повинна реалізовуватись у відповідних процесуальних формах [6, с. 135].

Крім того, контрольно-наглядовий процес своїм організуючим впливом пронизує правотворчу та установчу діяльність, сприяє здійсненню вказаних правових форм на належному організуючому рівні [3, с. 69].

Пропонуємо наступне визначення контрольно-наглядового процесу – це правова форма діяльності державних органів, посадових осіб, громадських організацій, наділених відповідними повноваженнями, яка відображена у здійсненні юридично значущих дій, пов'язаних із наглядом та перевіркою

відповідності виконання і додержання підпорядкованими суб'єктами нормативно-правових приписів та застосування у випадку їх порушень відповідних організаційно-правових засобів.

Список використаних джерел

1. Олейников С. М. Методологічні основи дослідження правових форм діяльності держави. *Вісник Акад. правових наук України*. 1999. № 3 (18). С. 25–33.
2. Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи / кол. авт.; наук. кер. В.В. Цветков. Київ : Оріяни, 1998. 364 с.
3. Теория юридического процесса / В. М. Горшенев, В. Г. Крупин, Ю. И. Мельников и др. / Под общ. ред. В. М. Горшенева. Харьков : Вища школа, 1985. 192 с.
4. Моргунов О. А. Контрольно-наглядові процедури у сфері організаційно-штатної роботи органів внутрішніх справ України. *Актуальні проблеми права: Теорія і практика*. 2014. № 29. С. 151–157. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/app_2014_29_25
5. Слин'ко Д. В. Юридичний процес: історія, теорія, практика : монографія. Харків : НТМТ, 2017. 415 с.
6. Миколенко О. І. Теорія адміністративного процедурного права : монографія. Харків : Бурун Книга, 2010. 336 с.

Тимченко Леонід Дмитрович,
*головний науковий співробітник відділу дослідження
міжнародної податкової конкуренції
Науково-дослідного інституту фінансової політики
Державного податкового університету,
доктор юридичних наук, професор*
Кононенко Валерій Петрович,
*професор кафедри міжнародного права
Державного податкового університету,
доктор юридичних наук*

ОСОБЛИВОСТІ ТЛУМАЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ УГОД ПРО УНИКНЕННЯ ПОДВІЙНОГО ОПОДАТКУВАННЯ У ЗВ'ЯЗКУ З ПІДПИСАННЯМ УКРАЇНОЮ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС

У важкий час російсько-білорусько-іранської агресії проти України Європейська Рада 23.06.2022 р. ухвалила рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в Європейському Союзі (далі – ЄС). З одного боку, це